

Ivan Cankar

KRIŽ NA GORI

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Križ na gori

Ivan Cankar

Ivan Cankar, 1907

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: info@bird-publisher.com

www.bird-publisher.com

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

CANKAR, Ivan, 1876-1918

Križ na gori [Elektronski vir] / Ivan Cankar. - El. knjiga. -

Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-007-3 (pdf)

ISBN 978-961-279-008-0 (mobi)

ISBN 978-961-279-009-7 (ePUB)

257070336

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvirniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Prvo poglavje	6
I	6
II	9
III	14
IV	18
 Drugo poglavje	 24
I	24
II	29
III	34
IV	38
 Tretje poglavje	 43
I	43
II	47
III	52
IV	57
 Četrto poglavje	 64
I	64
II	68
III	73
IV	77

Prvo poglavje

I

Hanca je stopila v zakristijo, da bi zvonila k prazniku. Zakristija je bila prav pod zvonikom in v kotu je viselo dvoje začrnelih vrvi, mastnih in gladkih od potu. Hanca je prijela za vrv z obema rokama in se je sklonila; žalosten, ubit glas se je razlegel po dolini. Na potu kraj vasi je stal Mate, gledal je proti cerkvi in lepe so bile njegove misli.

Takrat je bilo Hanci petnajst let; njene roke, gole do komolcev, so bile tenke in nežne, telo je bilo šibko, polrazvito. Tudi obraz je bil droben; oči, resne in razumne, so se stikale pretesno, tako da je bil pogled srep, nemirno vprašujoč.

Utihnila je pesem, sunkoma je trepetal preko doline zadnji zamolkli zvok; od daleč, onstran gora, se je oglasilo veselo potrkavanje.

Hanci so rdela lica, lasje so se ji bili usuli na čelo. Roka je še držala vrv, ki se je zibala enakomerno; v zvoniku je zvečalo, kakor da bi drgnil plašen lok na rahlo in v dolgih presledkih po debeli struni. Hanca je poslušala in nenadoma se ji je srce razžalostilo. Tiho in ponižno je stopila z bosimi nogami v cerkev in je pokleknila pred oltar, na vegasto, leseno stopnico. Nad oltarjem je bil lesen kip Matere božje z Jezusom v naročju; les je bil razpokan in preperel; na plašču, nekdanj sinjem, so se poznale samo še umazane pege, zvezda nad glavo, nekdanj pozlačena, se je bila nagnila in je padala na čelo.

»Ti ga varuj!« je molila Hanca in njeno srce je bilo polno strahu, iz ljubezni porojenega.

Hanca se je sklonila globoko; vegasta stopnica je zaškripala, zvezda nad glavo Matere božje se je zazibala in je padla na beli prt, Mati božja se je ozrla na Hanco ...

Vstala je in se je napotila. Vetrn aprilski dan je bil zunaj, nebo je bilo nemirno, časih je pljusnila nenadoma ploha preko doline, nato je zasijalo mlačno belo sonce izza jadrno bežečih oblakov. Ozka blatna pot, z živo mejo in visoko nasutim kamenjem ograjena, je vodila mimo zadnjih umazanih koč, mimo skednjeve in kozolcev v hrib. Nato ji je prišel naproti in pozdravila sta se molče s kratkim, mirnim pogledom. Nosil je pod pazduho velik zavoj, podoben štirioglati deski, zaviti v rjav papir in z vrvjo prevezani.

»Daj meni to!«

Hanca je vzela zavoj, toda bil je zanjo prevelik in vzdigati je morala ramo, da bi se ne vlačil po tleh. Naposled ga je naložila na hrbet in se je sključila globoko, tako da je videla Mateju, ki je stoopal pred njo, komaj do kolena.

»Tako pa kmalu pojdeš, Mate?«

»Bog daj! Tukaj je kakor v grobu; umrl bi, ko bi tebe ne bilo. Še jesti si ne upam; kakor tat sedim za mizo in kakor tatu me gledajo. Pa bo drugače zdaj!«

»Hudo mi bo po tebi ...«

»Vse drugače bo zdaj!«

Vzkliznil je iz polnih prsi, kakor izpod težkega bremena, in je pospešil korake. Hanca je omahovala za njim z nerodnim tovorom, ki ji je segal visoko preko glave; ker ga je držala za hrbtom, so ji zaspale roke. Blato ji je škropilo po bosih nogah preko gležnjev.

»To je, Hanca, ker so ljudje neumni in brez srca! Oče je kmet – pa bodi še ti kmet, pravi! Tako bi bili kmetje vsi ljudje na svetu! Tone je duhovnik – pa bi bil še ti duhovnik, pravi! Tako bi bili vsi ljudje na svetu duhovniki! Kakor da bi rekel jablani: Ná, zdaj pa rôdi breskve! Neče roditi breskev, zato ker je jablan! O, Hanca, neumni so ljudje!«

Hanca je poslušala kakor pridigo na fari. Lasje so ji bili padli na čelo prav do oči in tilnik jo je bolel, ali izpustiti ni mogla z nobeno roko, da bi se ne zvrnilo v blato sveto breme, ki ga je nosila z vdanim strahom kakor Mater božjo od devetdnevnici.

»Neumni so in zato bi že rad, da se jim prikažem s častjo in slavo. Samo enkrat še, da se jim prikažem in da se poslovim za zmerom. To bi bil dan, kakor ni lepši noben praznik v letu, niti sam božič! Kaj, praviš, da bi rekel tvoj oče? Ali bi te še tepel zaradi mene?«

Stopala je tik za njim, tako da ji je škropilo na krilo tudi blato od njegovih nog. Otrplih rok ni čutila več, pozabila je tudi na pot in prijetno ji je bilo pri srcu; kakor da bi sedela pod kozolcem, visoko nad vasjo, ter se pogovarjala o prihodnosti, ki je že čisto blizu. Tam za goro, na koncu blatne poti ...

Mahoma so zakrili sonce tenki, sivi oblaki; prihiteli so bili v urnem diru od juga; pljuskalo je preko zemlje sunkoma in v kratkih presledkih, kakor iz velikanske škropilnice.

»Stopiva pod kozolec, Hanca; vrneš se, ko se razvedri!«

Hanca je položila zavoj na snop in je sedla, roke v naročju, glavo upognjeno; Mate je stal spredaj, tako da so mu škropile kaplje v obraz, zakaj v istem hipu je bila zamahnila škropilnica preko Globeli. Pod njima, v polmraku in dežju, je ležala vas, tiha in neprijazna. Hiše so se stiskale tesno druga k drugi; strehe strme in visoke, skoro do tal viseče, tako da so bila mala čemerna okna v večni senci. Na nizkem holmu, na široki krtini, je stala cerkev podružnica, stara in umazana, z nizkim sivim stolpom, iz katerega je gledala prevelika lina kakor široko odprto, začudeno in topo oko. Poleg cerkve se je razprostiralo pokopališče, ograjeno z visokim in močnim zidom in skoro večje nego vsa vas. Le malo križev, vegastih in polomljenih, je raslo iz trave in blata. Pod vasjo je ležala v somraku ozka globel, popolnoma podobna odprti raki; in na nobeni strani ni bilo vrat iz nje.

Mate je stal pred kozolcem in je gledal navzdol z velikimi svetlimi očmi.

»Glej, Hanca, ali se ti ne zdi, da pada vas v to rako?«

Zazdelo se je tudi Hanci, da se vas krčevito oklepa strme rebri in da se ozira topo oko zvonika strahom navzdol, v odprto rako. Mate je stisnil pest in je iztegnil roko.

»Le dol, kamor hočeš! Jaz pa še ne maram umreti!«

Okrenil se je k Hanci.

»Hanca, midva sva mlada, midva bova živila!«

Hanca ga je pogledala z mirnimi očmi.

»Rada te imam, Mate!«

Stal je pred njo, tenak in visok, lica zardela, oči polne veselega, zmage željnega ognja. V obraz je bil mlajši nego po letih; ustnic in velikih, izbuljenih oči izraz je bil skoro otroški – ključovalen in sanjajoč otrok, ki mu je Krim krtina. Oblečen je bil slabo; noge so mu tičale v zakrpanih, nizkih čevljih, hlače so mu bile prekratke, tako da je kazal gole noge, kadar je hodil navkreber; okoli vratu je imel zavezano pisano ruto in dvoje koncev mu je viselo nad zapeto pretesno suknjo na prsi, kakor nemarno zavozlana pentlja. Stal je pred Hanco; nad dolino se je razvedrilo nebo in zasijala mu je svetla glorijska okoli glave.

»Kaj misliš, da ti vzame župnik svetnika?«

Hanca je prala le tako; na tihem je vedela sama, da ga vzame, zakaj Mate je bil velik umetnik.

»Kako da bi ga ne vzel? Poznam župnika, pameten človek je, vidi se mu že na očeh, na obrazu. Le čudno se mi zdi, da se nisem prej domislil, da sem se obotavljal tako dolgo. Bilo bi že zdaj vse drugače, bil bi že Bog vedi kje, daleč v svetu!«

Sedel je poleg Hance in je stisnil obraz v dlani; oči so strmele v globel, v odprto rako.

»To je tisti dan, Hanca, zdaj se odloči vse! In vendar me je skoro strah ... Ali se spominjaš, kako sem te srečal takrat v globeli in kako sem te ustavil, ko sem te komaj poznal? Kakor otrok sem jokal in mislil sem, da je konec. Ti pa si šla z mano in vse je bilo dobro ...«

»Zdaj bo vse dobro, Mate!«

»Torej na pot!«

Zavzdihnil je – težka je bila pot in strma in zaupanja ni bilo v srcu, ne tiste trdne vere, ki se napoti z lahkimi koraki v hrib, in če ne vidi cilja nikjer.

»Dobro je, Hanca, da si šla z mano; kadar si ti pri meni, mi je prijetno in mislim, da je že blizu tista prihodnost ... tista prihodnost, Hanca, ko bova živela veselo za gorami. In kadar te ni, pomislim nate in nisem več žalosten. Zbogom, Hanca!«

Podala sta si roko na rahlo, prsti so se komaj doteknili prstov in nista si pogledala v oči. Napotil se je v hrib, Hanca se je vračala v globel.

Tih in plašen je bil njegov glas, ko se je poslavljaj, in Hanci sami se je zgenilo v prsih; bila je žalost, sočutju podobna, ali dvoma ni bilo v njenem srcu. Žalost, kakor ob tistem večeru, ko jo je srečal v globeli in jo je ustavil. Poznala ga je po imenu in po obrazu, kakor ga je poznala vsa globel, toda prej se ni ozrla nikoli, če je šel mimo, tenak in visok, roke na hrbtu, glavo upognjeno. Tedaj pa se je ozrl nanjo z velikimi očmi in jo je prijel za rame z obema rokama. Pogledala mu je v obraz in vse njeno srce je strepetalo od sočutja in vdanosti.

»Kam, Mate?«

»Pojdi z mano, Hanca! Moraš z mano!«

Ljubila ga je in je šla z njim, kamor je vodila pot. Jesen je bila, meglena in tiha; neprijazne sence so se plazile iz globeli visoko v hrib, vračale so se od sivega neba po blatnih klancih v globel in so jo napolnile vso do roba. Šla sta roko v roki, preko globeli, zmerom dalje, dokler nista prišla do tolmana pod hribom. Nočilo se je že, globoko je ležala voda, tiha in črna je bila.

»Glej, Hanca, to je bil nocoj moj cilj; zakaj, ti ne veš, kako je meni težko in žalostno na svetu. Šel bi kam, daleč stran – kam? Da ostanem tukaj, ne bi ostal drugače, kakor tam spodaj; tam je tiho, na dnu, nihče bi me ne motil ... Dobro je, Hanca, da sem te srečal; tako se mi zdi, kakor da sem te ugledal prvič nocoj. Kod si hodila prej?«

»Poznam te, Mate, pa sem te videla v obraz šele nocoj.«

»Kako je to čudno, Hanca! Poglej tja, sonce se sveti nad hribom in nisem ga videl prej, šel sem kakor skozi noč. In ko si mi prišla naproti, se je zasvetilo sonce nad hribom. Zdaj vidim, kam gre moja pot; strma je in lepa, tja gre do sonca, ki sije nad hribom ...«

»Če ti je bilo težko pri srcu, zakaj mi nisi povedal?«

Veliko sladkost je čutila Hanca ob tisti uri; tisto največjo sladkost, ki jo je občutil Zveličar, ko je zadel križ na svojo ramo. Njen glas je bil vdan in poln ljubezni.

»Če si težko nosil, zakaj nisi naložil križa na mojo ramo?«

In ob samem sladkem čutu, ob nezavedni, vdani misli, so se stisnile njene šibke, ozke rame in se je sključil hrbet. On je ni videl, tudi ni razumel njenih besed, njegove svetle oči so gledale proti soncu, ki je rdelo nad hribom. Ali zdelo se je, ko je oprl v tistem trenutku roko ob njeno ramo, da se je naslonil z vsem telesom in z vso močjo, tako da ji je potisnil čelo k tlom. Za njima se je vzpenjala v hrib velika senca in na senci je bila njegova roka silna in težka ...

Žalost kakor ob tistem večeru je bila v njenem srcu, ko se je vračala v globel, molčečo v mraku. Pot se je spuščala strmo navzdol, toda Hanca je stopala počasi, kakor da bi hodila navkreber, z nerodnim bremenom na hrbtu. Gledala je v dolino in strah jo je bilo vasi, ki se je oklepala rebri, velika, brezoblična, črna žival, topo strmeča v nerazumljivi grozi ...

Postala je in se je ozrla v hrib. Stopal je počasi navkreber, po blatnih, spolzkih ovinkih, zavoj pod pazduho, globoko sključen. Ves hrib je bil že v senci, na oni strani pa se je svetilo žarko rdeče sonce, čez pol neba je bila razlita večerna luč. Stala je in je gledala, zmerom bolj so se širile njene oči v čudu in strahu. Zdelo se ji je, da hiti zmerom bolj, da je bil stopil s poti vstran in da pleza zelo urno po spolzki bližnjici in da se opira tudi z roko. Če bi zdajle vzdignil desnico, bi jo že pomočil v večerno zarjo. Vzdignil je desnico in prsti so bili kakor žarki, z enim samim korakom se je vzpel na hrib. Tedaj je vztrepetala Hanca.

Zakaj veliki temen križ jestal nagori. Razprostrl je bil Materoke in zanjimjer delavečerno zarjo, pred njim je ležal globel v samotnem mraku. Veliki temen križ se je bil vzdignil nad vasjo, križ nad odprtim grobom. Zazibal se je, polagoma se je pogrezal in je utočil v svetlobi, ki je bila razlita čez pol neba ...

II

Dolg je bil večer; nepremično je stala zarja na nebu in sence so tonile v njej. Hanca je čakala in že je kljuvala bojazen v njenem srcu.

Stopila je v izbo; oče je sedel ob oknu na nizkem stolcu in je šival; raztrgani in zakrpani čevlji so ležali naokoli. Oprl je roko ob koleno in se je ozrl proti durim.

»Kod si hodila?«

»Spremila sem Mateja v hrib.«

»Lep par. Kam se je napotil lump?«

»Na faro k župniku.«

»Hanca, varuj se!«